

Зоя Андонова

Времето наблюдава
човешките зрелища

Тридесет години около името и творчеството на Георги Марков е наложено мълчаливо табу. Табу, което никой не смееше да наруши. Онези, които във времето на „Промяната“ бяха около 30-те, едва ли са чували и знаели, кой е Георги Марков. „Зашумя се“ около него, когато започна обследването за загадъчната му смърт на лондонския мост „Уотърлу“, през септември 1978 г. А смъртта му беше логична, съвсем по законите на тоталитарното общество: нарушаваш каноните, разбулваш тайните на властта, разрушаваш канонизираното „робство“ и затова Сталиновата мяра „има човек – има проблем, няма човек – няма проблем“ се въвежда в действие. Друг е въпроса, че поводът – „Задочните репортажи“ излъчвани по „Свободна Европа“ бяха поръчкова работа и не са истинския облик на родината му, ни на твореца и писателя Георги Марков.

Книгата му – „Портретът на моя двойник“, излиза през 1966 г., а след 1969 г., когато писателят емигрира от България и е осъден задочно на 6 години лишаване от свобода, е не само премълчана от критиката, но е една от арестуваните книги, през всичките тези 30 години, книга, която и до ден-днешен стои в специалния фонд.

Дългото мълчание възцарило се около творбите на Георги Марков е само едно от човешките зрелища, които преживяхме. Годишите не заличиха силата на словото, на истинското слово. Преминало през мълчанието, словото на писателя идва днес още по-мощно и по-завладяващо и показва стойността на таланта му.

И трите новели – „Празното пространство“, „Санаториумът на доктор Господов“ и „Портретът на моя двойник“ – са обединени от една обща тревога, обсебила съзнанието му – тревогата за безпътицата, за бавно погиване на творческите сили и безметежното съществуване на човека.

Разбира се, във всяка една от тях Георги Марков усложнява проблематиката и се е придържал към правилото – писателят е съвест и коректив на времето, в което живее. И затова във всяка от новелите той присъства с ясната си позиция на онова което го няма, което го гложди ежедневно, което изсмуква силите му и го превръща в едно нищо. А има ли нещо по-страшно от нищото. Ето например как главният герой от новелата – Илиев вижда собственото си съществуване: „Одевешната идея да намери успокоение и разбиране чрез доказване на общата безмисленост сама изчезна в призрачната атмосфера на канала. Богатите възможности за спасителни символи (водата върви – аз вървя, светът е мръсен – аз съм мръсен, всички течем по канали...), които околната картина му беше предложила, с което може би му беше харесала, постепенно

изчезнаха нелепи, празни.“ Празни са всички амбиции на Илиев. Тези амбиции, които водят към корена, но и към върха. Затова главният му герой не случайно е конструктор, конструктор, призван да сътвори новото. Но той е безсилен поставен в атмосферата на средата, в която съществува.

Всеки полет на духа идва и си отива, погива в сивото ежедневие, което превръща човека в животно. Само единствено самобичуващото се съзнание гложди отвътре Илиев, кара го да се самообвинява, да вижда онова което го прави умиращо и нищо не оставащо след себе си животно. Нещо повече: – бездетството на него и жена му е също един символ, една закодирана истина, че нищо няма да се случи, че такива като Илиев и неговите колеги – Професорът и Докторът на техническите науки ще погинат. Безнадежността не само в социален, но и в личен план още по-драстично е заложена в образа на стареца, който Илиев нарича клоун. Той чака своята смърт, не роптае срещу изневерялата на по-младата си съпруга, но се гордее, че поне е бил истински мъж. Нещо с което Илиев не може да се похвали.

Песимизмът обаче, не е основният тон на новелите. Контрапункт винаги е онова, което трайно е просъществувало. В новелата „Празното пространство“ – това е Сомов, пак конструктор, но сраснал се здраво със своите корени, богат на идеи, богат на дом, семейство и деца. Проблясъкът на доброто, на вечното писателят вижда в хората на истинското дело, в хората свързани здраво с рода си. И не от сантиментално чувство той търси опора в корените си. По-никой начин. Този мотив преди това силно и вълнуващо го срещахме и в книгата му „Жените на Вършава“ в лицето на стареца Йорго.

Още по-изобличителна, още по-силна е новелата „Санаториумът на доктор Господов“. Тук, като че смъртта на осемнадесет годишното момиче-партизанка донесено не се знае от кой в санаториума на обречените, е символ на напразно погиналия живот за идея (т.е. социалистическа), която едва ли може да се реализира, да стане действителност. Много преди девойката да се появи в санаториума, писателят очертал разслоението в обществото, чрез средата – шестимата умиращи, които пред своята собствена смърт си остават различни по светоглед, ценностна система и лични интереси. Потресащите истини изречени от героите на новелата непременно предизвикват асоциации, връщат ни към днешния ден.

И последната новела „Портретът на моя двойник“ извиква още по-крещящата нужда за преоценка на събитията и процесите в динамиката

на днешния ден: ще повторим ли онова което беше слабост, а после язва на социалния ни живот? Ще приемем ли животът ни да се превърне отново в игра на покер, в която свестният и почтеният, е нужен за декор, за внушаващо доверие, а мошеникът, търгашът, сребролюбецът печелещ по нечестен начин да живее за сметка на другите. Ще успеем ли да опазим човешината, любовта, уважението към труда, към творческата сила на духа, към свободата на словото.

Изпълнена с множество асоциации и символи, написана с чувство за мяра и философски размисли, книгата на Георги Марков не може да не намери своя читател. И аз вярвам в това!

КРАЙ

© Зоя Андонова

Разпознаване и редакция: sam, 2008

Публикация

Георги Марков. Портретът на моя двойник

Редактор и предговор Зоя Андонова

Художник Ирма Димитрова

Предпечатна подготовка „Македония-прес“

Формат 84/108/32. Тираж 2000

„Makegomm-прес“, София

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/8099>]